KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU

formujúca myseľ i srdce

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Eva Urbanová

Kto vie nech učí

Vzdelávací materiál

XX.

Projekt „Kto vie, nech učí“ sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Kód projektu: 312011AKK9 Kód výzvy: OPLZ-PO1/2019/DOP/1.3.1-01

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

www.esf.gov.sk www.minedu.gov.sk www.ludskezdroje.gov.sk www.ku.sk

Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta

Mgr. Eva Urbanová, PhD.

KTO VIE, NECH UČÍ

Vzdelávací materiál XX.

Vzdelávací materiál je výstupom projektu „**Kto vie, nech učí“**

Operačný program: Ľudské zdroje
Spolufinancovaný fondom: Európsky sociálny fond
Prioritná os: Vzdelávanie
Kód výzvy: OPLZ-PO1/2019/DOP/1.3.1-01; 312011AKK9
Investičná priorita: Zlepšenie kvality, efektívnosti a prístupu k terciárnemu ekvivalentnému vzdelávaniu s cieľom zvýšiť počet študujúcich a úroveň vzdelania, najmä v prípade znevýhodnených skupín.
Špecifický cieľ: Zvýšiť kvalitu VŠ vzdelávania a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výskumu a vývoja s cieľom dosiahnuť prepojenie VŠ vzdelávania s potrebami trhu práce.
Hlavný cieľ: Účinnejšie prepojiť teoretické vzdelávanie na akademickej pôde a praktické vzdelávanie v cvičných školách a cvičných školských zariadeniach u študentov Pedagogickej (PF) a Filozofickej fakulty (FF) Katolíckej univerzity (KU) v Ružomberku a dosiahnuť tak skvalitnenie prípravy budúcich pedagógov a odborných pracovníkov.
Podaktivita č. 3: Tvorba podporných metodických a vzdelávacích materiálov

VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
2023

ISBN 978-80-561-1055-3

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úvod

Tému tvorivého písania som si nezvolila len z pozície učiteľky na vysokej škole, ktorá sa okrajovo zaoberá didaktikou literatúry, ale predovšetkým z pozície lektorky tvorivého písania. Už niekoľko rokov sa venujem kurzom tvorivého písania – jednak všeobecne, v podobe záujmových krúžkov pre druhý stupeň ZŠ, a potom ako vedúca užšie vymedzených workshopov písania haiku pre deti i dospelých.

Zároveň sa so začínajúcou autorskou tvorbou stretávam v rôznych súťažiach ako porotkyňa (Galéria talentov, Akademický Prešov, Básne SK/CZ a iné). V oblasti literárnej kritiky sa sústredím na slovenskú poéziu, ktorú systematicky reflektujem a hodnotím na ploche literárnych časopisov a diskusných fórach. Často sa preto stretávam s autormi a autorkami, ktorých začiatky poznám práve z literárnych súťaží. Vždy ma poteší, keď vidím, ako sa talent dokáže veľmi rýchlo rozvíjať. Tvorivosť považujem za prirodzenú súčasť každého (nielen) detského myslenia. Prečo potom nezačať s jej cieleným rozvojom už na základnej škole? Vhodným podnetom je práve tvorivé písanie, či už ako organizovaný záujmový krúžok alebo ako súčasť vyučovacej hodiny.

Prezentovaný materiál bol vytvorený pre žiakov a žiačky primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania, ale testovala som ho aj na hodinách tvorivého písania Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku a ukázal sa ako vhodný. Za významný faktor úspešného absolvovania hodiny tvorivého písania pokladám samotnú prípravu pred tvorbou, motiváciu či adekvátny komentár v podobe nielen vopred pripraveného materiálu, ale aj spontánneho (tvorivého) reagovania pedagóga na otázky žiakov pred, ale aj počas procesu písania umeleckého textu. Ako uvádza E. P. Torrance, „každý učiteľ od materskej školy po univerzitu, by mal vedieť rozpoznať nové myšlienky svojich žiakov a študentov a podporovať ich tvorivý rozvoj“ (cit. podľa Turek 2010, s. 142)

OBSAH

Úvod 2
1. Tvorivé písanie v škole 4
1. 1. Príprava 6
1. 2. Proces tvorby 8
2. Vzdelávací materiál s názvom „*Pracovný list – HAIKU*“ 9
2. 1. Komentár k pracovnému listu 13
2. 2. Štruktúra pracovného listu 15
3. Vyhodnotenie 26
Zoznam bibliografických odkazov 27
Prílohy 28

1 Tvorivé písanie v škole

Samotný termín tvorivého písania je široký, závisí od prostredia, v ktorom sa realizuje, ale aj od mnohých iných faktorov. Tvorivé písanie je dvojzložkový pojem, ktorý označuje: 1. samotnú formatívnu činnosť, pri ktorej pisateľ originálnym spôsobom podlieha procesu písania 2. vedný odbor, ktorý sa zaoberá teoretickými aspektmi tvorenia textu a vlastnou didaktikou (Fišer 2001). Martin Klimovič (2010) upozorňuje, že „Kurikulum písania v angloamerickom prostredí definuje tvorivé písanie ako oblasť rovnocennú s ďalšími druhmi písania. Záujem o písanie v týchto koncepciách presahuje rámec predmetu, resp. vzdelávacej oblasti, do ktorej písanie zaraďuje slovenský vzdelávací systém.“ (s. 30). V štátnom vzdelávacom programe medzi kľúčovými kognitívnymi kompetenciami nájdeme aj požiadavku „tvorivo myslieť“, ktorá sa rozvíja práve v časti „písanie“. Ide však predovšetkým o písanie slohu za účelom osvojiť si rôzne jazykové štýly a slohové postupy. Slohové práce sú hodnotené podľa stanovených kritérií, ktoré rozlišujú vonkajšiu a vnútornú formu (Porov. Štátny vzdelávací program: Slovenský jazyk a literatúra). Ako ale upozorňuje Jaroslav Hlavsa, „tvorivosť je širší pojem a jav, a preto sa metódy výchovy k tvorivosti nemôžu týkať len kognitívnej oblasti, ale aj osobnosti, jej sociálnych funkcií i telesných činností“. (cit podľa Grupač 2015, s. 6)

Podľa Viery Eliašovej (2006) môžeme ponímanie tvorivého písania aplikovateľné vo vyučovaní jazyka zhrnúť do troch východísk:

1. tvorivé písanie ako prostriedok rozvíjania komunikačných zručností a komunikačnej kompetencie;
2. tvorivé písanie ako prostriedok formovania literárnej kompetencie;
3. tvorivé písanie ako metóda tvorivého vyučovania (s. 51).

Ďalej upresňuje, že tvorivé písanie ako prostriedok rozvíjania komunikačnej kompetencie predstavuje súbor rôzne štruktúrovaných aktivít, ktoré motivujú k hre a originálnej manipulácii s jazykovým materiálom a podnecujú využívať jazyk tvorivo (Eliašová 2006, s. 51). Tvorivé písanie ako nástroj formovania literárnej kompetencie, ktorú žiaci nadobúdajú práve v komunikácii s umeleckým textom, sa v tomto prípade utvára už pri uvedomení si transformácie z čitateľa na pomyselného autora (spisovateľa či spisovateľku). Žiactvo pracuje s oporou o estetické cítenie, ako aj s vedomím vlastných čitateľských preferencií. A napokon,

tvorivé písanie ako metóda tvorivého vyučovania „nabáda žiaka odhaľovať vlastné tvorivostné maximá tým, že vyžaduje zapojiť do aktivity celú osobnosť, jej skúsenosti, emócie, inteligenciu i pozornosť, predstavivosť i obrazotvornosť“ (Klimovič 2010, s. 31).

Účinky tvorivého písania na žiakov a žiačky sú nielen didaktické (rozvíjanie jazykovej kompetencie: od zlepšenia gramatiky, až po rozvoj slovnej zásoby; automatické utváranie vedomia žánrového podložia textov; motivácia k čítaniu ako inšpirácie k vlastnej tvorbe atď.), ale aj psychologické či terapeutické (tvorivé písania by malo spôsobovať najmä radosť). Vyjadrenie osobných pocitov prostredníctvom umeleckého textu pôsobí na žiaka katarzne, dokáže lepšie prijať sám seba, navádza ho k dialógu so sebou samým. Zároveň, pri prezentácií diel v triede, tvorí empatický mostík medzi žiakmi, ako aj medzi žiakom a učiteľom. „Tvorivé písanie zahŕňa v sebe celú škálu stratégií, techník, postupov a metód, ktoré usmerňovaním a stimulovaním pisateľskej skúsenosti privádzajú pisateľa k sebareflexii a tvorivej sebaexpresii“ (Klimovič 2010, s. 32).

Tvorivé písanie možno priradiť k zážitkovým metódam vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry. Význam tvorivého písania na hodinách literárnej výchovy je však stále nedocenený. Dôvodov môže byť viacero. Ako zásadné by som však pomenovala najmä dva faktory, jeden pragmatický a jeden osobnostný, čisto ľudský. Prvý vychádza zo sprostredkovanej učiteľskej praxe, keďže učitelia a učiteľky sa často sťažujú na nedostatočný časový priestor, ktorý im neumožňuje realizovať „nové“ metódy či doplnkové cvičenia, keďže ich hlavným cieľom je skrátka „stihnúť prebrať učivo“. Druhý dôvod sa týka najmä osobnosti učiteľa – nie každý vyučujúci má odvahu pustiť sa so žiakmi na cestu tvorivosti. V prípade úloh/zadaní tvorivého písania sa dopredu len ťažko odhadne ich výsledok. Pravidlá tvorivosti sa totiž môžu v priebehu písania meniť. Ak napríklad zadám žiakom písať prózu a niekto z nich napíše prózu vo veršoch, nemala by som vyhodnotiť úlohu ako nesplnenú. Práve naopak, v tvorivom písaní je „narušanie“ pravidiel často potvrdením tvorivosti a talentu jedinca. Ak sa vyučujúci rozhodne realizovať (napríklad) hodinu tvorivého písania, mal by byť pripravený, že sám bude musieť tvorivo myslieť. Ako uvádza Ivan Turek, podľa jedného z najvýznamnejších odborníkov v oblasti tvorivosti E. P. Torrancea: „podmienkou tvorivosti žiakov sú tvoriví učitelia“ a ďalej dodáva, že „ak má učiteľ vysoké tvorivé schopnosti, tak aj tvoriví žiaci dosahujú veľké úspechy“ (Turek 2010, s. 138).

Platí podobné konštatovanie, aké nájdeme aj u Evy Pršovej v súvislosti s tvorivou dramatikou: „Ak sa však učiteľ rozhodne používať tvorivú dramatiku, nemalo by to byť len ako ozvláštnenie formou hry.“ (2015, s. 68). Často sa do tvorivého písania púšťajú práve takí učitelia a učiteľky, ktorí sami majú umelecké ambície a tvorbu umeleckého textu preto vnímajú ako intímny prejav osobnosti žiaka. „Učiteľ akoby preferoval ten psychologický typ žiakov, ku ktorému patrí sám.“ (Turek 2010, s. 139). Bolo by preto nevhodné domáhať sa, aby tvorivé písanie bolo povinnou súčasťou literárnej výchovy. Jednou z ciest sú aj záujmové krúžky, ktoré môžu viesť jednak učitelia, ale aj osobnosti literárnej obce (spisovatelia či spisovateľky, teoretičky, kritici či literárni vedci a vedkyne). Techniky tvorivého písania by však mali byť súčasťou aj bežných hodín, či už ako podnet na doma (tvorivá domáca úloha) alebo ako súčasť motivačnej časti hodiny, napríklad pred vstupom do tematického celku alebo po jeho ukončení a pod.

1.1 Príprava

Pri realizácii hodiny tvorivého písania je dôležitý nielen samotný proces tvorby, ale aj jeho príprava. Učiteľ potrebuje vysvetliť žiakom, aké možnosti sa mu pri tvorbe textu ponúkajú. Zdôrazňujem, že ide o viaceré možnosti, tak ako v lyrike hovoríme minimálne o dvoch spisovateľský osobnostiach, tzv. *poeta natus* a *poeta doctus*. Prvý z nich sa zvykne prekladať ako rodený básnik, ktorý pri tvorbe využíva najmä talent a s ním spojenú spontánnosť (v tomto prípade je dôležitá inšpirácia či stimul k tvorbe). Druhý typ básnika je „učený“, na svojej tvorivosti pracuje, potrebuje ju rozvíjať a formovať, s čím súvisí aj proces tvorby, ktorý často zodpovedá viac logickým ako intuitívnym operáciám. Najčastejšie ale ide o kombináciu oboch básnických typov.

Vráťme sa k problému, ktorý som naznačila už pri samotnom ponímaní „písania“ a jeho druhov, t. j. úzkeho prepojenia slohu a tvorivého písania. Žiaci a žiačky sa s písaním, ako aj s prípravou textu, stretávajú najmä v súvislosti so slohovými prácami. Často dochádza k zamieňaniu tvorivého písania a slohu, a to nielen na strane žiaka, ale aj učiteľa. Hoci ide o príbuzné činnosti, ktoré sa v mnohých oblastiach prekrývajú, značne sa líšia najmä v motivácii písania, príprave, procese, výsledku, ale i cieľoch, ktoré danou činnosťou učiteľ či učiteľka na hodine sleduje. Vhodne to vyjadril Klimovič prostredníctvom grafu, ktorý si dovolím uviesť ako stručné zhrnutie danej problematiky.

Diagram 1: Prieniky komunikačno-slohovej výchovy a tvorivého písania:

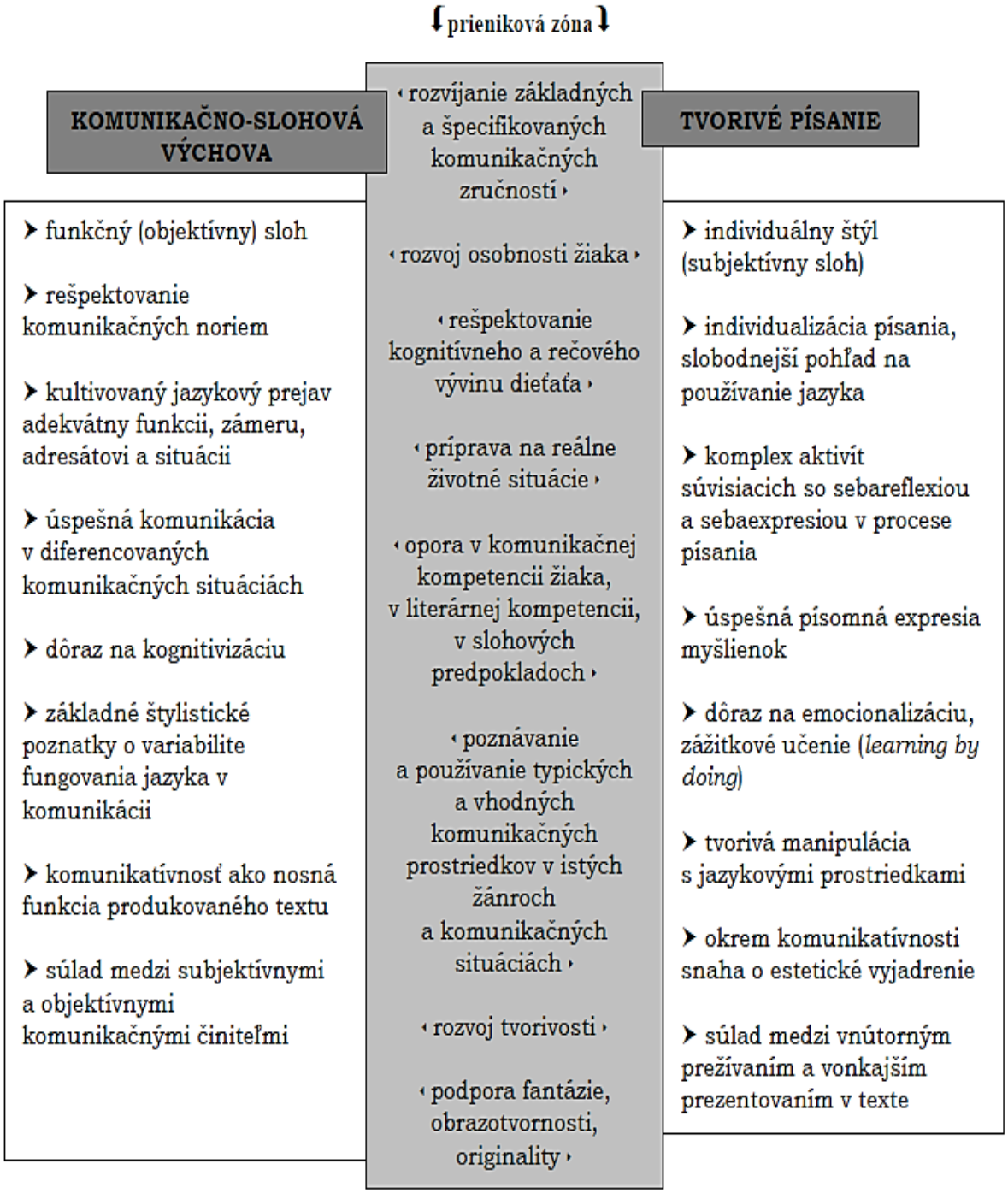

(Klimovič 2010, s. 62)

V plnej miere možno súhlasiť s autorom grafu, že: „Tvorivé písanie obohacuje súčasný systém slohovej výchovy o nové, netradičné edukačné prvky. Najvýraznejší prínos možno badať v systéme techník a metód, ktoré do vyučovania písania investujú zážitkovosť.“ (Klimovič 2010, s. 61).

1.2 Proces tvorby

Pozrime sa teraz ešte na schému „proces písania“, ktorú uvádza Klimovič.

Schéma 3: Proces písania.

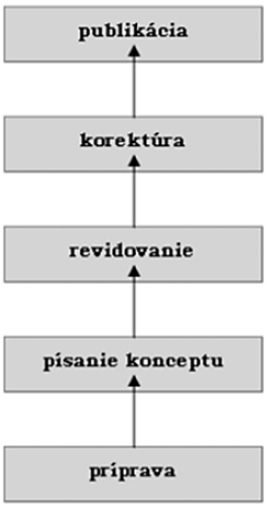

(Klimovič 2010, s. 36)

Vyššie uvedený prístup vo vyučovaní tvorivého písania môžeme vztiahnuť aj na širšie vnímané písanie v škole – slohové práce, seminárne práce a tiež umelecké texty rôzneho literárneho druhu a žánru. Existuje však aj iná možnosť, ktorá sa neorientuje na proces, ale na produkt, hovoríme o tzv. žánrovo orientovanom prístupe (Klimovič 2010, s. 40). V prípade žánrového prístupu je potrebné, aby žiaci a žiačky pred písaním umeleckého textu poznali špecifiká textového modelu, ktorý sa pripravujú realizovať. Tvorivosti teda predchádza erudícia. Už tu sa však ukážu aj čitateľské kompetencie žiakov, keď na základe predošlých čítaní rôznych žánrov dokážu stanovený model napĺňať. Navyše, v žánrovom prístupe vstupuje do hry aj komunikačný zámer a komunikačná udalosť (Klimovič 2010, s. 40).

2 Vzdelávací materiál s názvom „*Pracovný list – HAIKU*“

Vytvorený vzdelávací materiál sa orientuje na tvorivé písanie ako súčasť vyučovania na hodinách slovenského jazyka a literatúry, môže však byť použitý aj mimo vyučovacej hodiny, napríklad ako aktivita v školskom klube alebo v záujmovom krúžku.

Ako som uviedla v úvode, pracovný list nie je výlučne fixovaný na konkrétne vekové rozmedzie žiakov a žiačok, hoci bol vytvorený pre primárne a nižšie sekundárne vzdelávanie, je možné ho, s náležitým komentárom, aplikovať aj vo vyšších stupňoch vzdelávania.

Jedným zo zámerov vytvorenia predkladaného pracovného listu s danou témou bolo narušiť skostnatenú predstavu o lyrike, ktorá ešte stále patrí k menej obľúbeným literárnym druhom u žiakov a žiačok a zrejme i u učiteľov a učiteliek. Pršová (2015) ako dôvody odmietania básnického textu „nielen v školskej komunikácii, ale predovšetkým v individuálnej recepcii“ menuje jeho „nejednoznačnosť a otvorenosť“ (s. 97). Rovnako Marta Germušková (1995) uvádza, že žiaci apriórne odmietajú lyrické texty, s výnimkou recitátorov a vysvetľuje, že poézia si vyžaduje nielen denotačnú úroveň textu, ale hlavne konotačnú, jej doménou sú prenesené významy, druhotné a keďže žiakom takéto vedomie na základne škole chýba (väčšinou chápu text doslovne), zdajú sa im mnohé texty nezmyselné, hoci tušia, že za slovami je skrytý význam.

Dovolím si tvrdiť, že problém má však aj svoje literárno-historické pozadie. Poézia sa v našom literárnom prostredí od počiatkov ukladá na pomyselný piedestál. Spomeňme napríklad jednu z našich prvých básnických pamiatok staroslovienskyProglas, o ktorom sa zvykne tvrdiť, že je prvou básňou či dokonca veľbásňou v národnom jazyku, hoci je na mieste spochybniť minimálne tvrdenie, že ide o báseň (Pavlovičová 2019, s. 166). Veľká časť pozornosti sa v učebných textoch primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania venuje aj tej časti lyrickej tvorby, ktorá spadá do obdobia tzv. národného obrodenia, v ktorom opäť bola poézia vnímaná ako najvyšší prejav „národného ducha“. Rovnako v období realizmu, najmä v jeho prvej fáze, keď dominovala lyrika Pavla Országha Hviezdoslava a v začiatkoch aj Svetozára Hurbana Vajanského, bol básnik „umiestňovaný“ na umelecký Parnas, majúc až mystické schopnosti. Samozrejme, že rovnako náročne sa potom javí aj recepcia týchto textov. Až v období moderny dochádza k uvoľneniu básnickej formy a o čosi menej vážne sa vníma aj postava básnika (Ivan Krasko, Vladimír Roy, Janko Jesenský a ďalší).

V neposlednom rade „ľahšiu“ cestu k lyrike ponúka textový prístup – t. j. väčší dôraz na báseň samotnú a nie na jeho tvorcu či tvorkyňu. Marta Germušková (1995) výstižne hovorí, že učiteľ by mal poskytnúť lyrický komunikát ako istý druh tajomstva, ktoré môžu spolu spoznávať a odhaľovať.

Prezentovaný pracovný list preto ukazuje, že hoci je básnické umenie náročné – zvolila som žáner haiku, ktorý má prísne pravidlá a v mieste svojho vzniku sa považuje za najvyššiu formu poézie (či dokonca poznania) –, je možné ho „skrotiť“ vlastnou tvorivosťou. Navyše, žáner haiku kladie dôraz na prirodzenú (pravdivú) detskú jednoduchosť pri reflektovaní javov (napríklad z prírody, o ktorú sa opiera) okolo a pri vnímaní sveta vôbec. Nie náhodou svetovo uznávaný semiológ Roland Barthes (1983) povedal, že každé malé dieťa dokáže napísať dobré haiku.

Predkladaný materiál je preto vhodné použiť napríklad pred vstupom do tematického celku „lyrika“. Obsahový štandard Štátneho vzdelávacieho programu pri danom tematickom celku udáva tieto požiadavky (pozri graf nižšie):

KĽÚČOVÉ SPÔSOBILOSTI	OBSAHOVÝ ŠTANDARD	ŠPECIFICKÉ CIELE PREDMETU
	2 LYRIKA	
Tvorba, získavanie a systemizácia relevantných informácií. →	A. VYVODENIE NOVÝCH LITERÁRNYCH POZNATKOV Konštruovať nové literárne poznatky – vyvodenie a definícia pojmu **lyrika** ako základného literárneho druhu. *Viazaná umelecká reč.*	Analýza, definícia pojmov ←
Vyhľadávanie, zhromažďovanie a spracovávanie informácií. →	Identifikovať základné znaky poézie v lyrických literárnych ukážkach (*rytmus, verš, strofa, rým*), *tlmenie dejovosti*. Konštruovanie nových literárnych poznatkov: vyvodenie a definícia pojmu **aforizmus.**	Aplikácia vedomostí. ←
	B. ČÍTANIE A INTERPRETÁCIA TEXTU Čítanie s porozumením a interpretácia textu.	Hlasné čítanie – ortoepia ←
Rozvíjanie a posilňovanie čitateľskej gramotnosti. →	Čítať básnický text s porozumením, frázovať ho v zhode s jeho rytmom, rešpektovať jeho rytmickú usporiadanosť. Moduláciou hlasu vyjadriť bezprostredné pocity. Prednášať báseň spamäti, správne dýchať, artikulovať a dodržiavať spisovnú výslovnosť.	Funkčná analýza celku, interpretácia významu ←
Chápanie umeleckého diela ako autorovho modelu sveta →	Komparatívna analýza textu – porovnávanie viacerých žánrov (ľudová pieseň, populárna pieseň, lyrické básne) z hľadiska využitia lexiky, umeleckých štylistických prostriedkov. Jedinečnosť alebo všednosť témy v lyrickej poézii – vyjadriť a obhájiť vlastný názor primeranou argumentáciou.	Porovnávanie. Klasifikácia. ←
Vytváranie vlastného hodnotového systému. →	Abstrahovať a sformulovať hlavnú myšlienku podľa vlastného chápania, vysvetliť vnímanie a chápanie lyrického textu, vyjadriť pocity (pozitívne aj negatívne). Vyhľadávať štylisticky príznakové slova, určiť ich úlohu v umeleckom texte. Vysvetliť význam štylisticky príznakových slov – porovnať účinok oboch podôb na čitateľa.	Tvorba ústnej výpovede, dialóg a monológ, argumentácia. ←
Vytváranie primeraných kultúrnych postojov, názorov a hodnotových kritérií →	Štylisticko-lexikálna analýza lyrickej poézie, funkcia umeleckých jazykových prostriedkov v lyrickej poézii (zdrobnenina, metafora, personifikácia, epiteton, prirovnanie). Vybrať kľúčové slová z ukážky, tvoriť k nim nové, vlastné rýmy.	
	Pokus o napísanie vlastného lyrického textu. Prezentácia vlastnej práce, hodnotenie dodržania základných znakov lyriky, hodnotenie originality.	Tvorivosť – špecifický transfer ←
	Vyhľadávanie informácií o autoroch lyrickej poézie, vyhľadávanie mimočítankových literárnych ukážok.	
Aplikácia – tvorba ústnej a písomnej výpovede →	Príprava projektovej práce na tému: Ako sa mi prihovoril autor, Čím ma oslovil autor, Môj obľúbený básnik, Najkrajšia báseň, Prečo práve... a pod. Jednoduché spracovanie informácii o autorovi, vyjadrenie vlastného chápania ľubovoľného lyrického textu, vlastné ilustrácie.	Získavanie informácií z integrovaného informačného systému a internetu. ←

(Štátny vzdelávací program – Slovenský jazyk a literatúra – vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia – príloha ISCED 2)

Čítame v ňom i požiadavku tvorivosti, s dôrazom na dodržiavanie druhovej (poézia, próza, dráma) príslušnosti a originality vlastného výstupu. Práve tu čítam priestor na zakomponovanie úloh tvorivého písania do vyučovacieho procesu. Požiadavka osvojenia si krátkeho žánru – v tomto prípade aforizmu – by mohla byť nahradená práve aj iným, zaujímavejším a živším lyrickým útvarom, ktorý zaraďujeme ku krátkym žánrom z oblasti lyriky. Navyše, aforizmus, ako neveršovaný útvar nie je najlepším príkladom žánrovej matrice z oblasti lyrických výpovedí.

Čo sa týka výkonného vzdelávacieho štandardu v danej oblasti, v Štátnom vzdelávacom programe je uvedená takto:

VÝKONOVÝ VZDELÁVACÍ ŠTANDARD	
Maximálna úroveň výkonu (výborný)	Minimálna úroveň výkonu (dostatočný)
I.1 Lyrika Žiak vie ✓ vytvoriť a vysvetliť definíciu pojmu **lyrika.** ✓ vytvoriť a vysvetliť definíciu **vonkajšej kompozície** lyrickej básne. ✓ vyhľadať štylisticky príznakové slová a slovné spojenia v texte, vie ich pomenovať literárnoteoretickým pojmom a určiť ich funkciu. ✓ vyjadriť vlastný názor na literárny text, samostatne argumentovať a uviesť príklady z textu. ✓ vytvoriť a vysvetliť definíciu pojmu aforizmus. ✓ samostatne prezentovať vlastnú prácu. ✓ samostatne sa orientovať v integrovanom informačnom systéme.	**I.1 Lyrika** Žiak vie ✓ reprodukovať definíciu pojmu lyrika. ✓ s pomocou učiteľa vyhľadať štylisticky príznakové slová a slovné spojenia v texte. ✓ reprodukovať definíciu pojmu aforizmus. ✓ s pomocou učiteľa prezentovať vlastnú prácu. ✓ získať informáciu z internetu a s pomocou učiteľa ju zakomponovať do vlastného textu.

(Štátny vzdelávací program – Slovenský jazyk a literatúra – vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia – príloha ISCED 2)

Didaktický materiál s názvom „*Pracovný list – HAIKU*“ s podtitulom „*učíme sa tvorivo mysliet*“ teda pracuje s literárnym druhom lyrika a s konkrétnym žánrom. Pre naše prostredie exotický žáner haiku, ktorý vznikol v Japonsku v 17. storočí, ponúka lákavú (tajomnú) cestu umeleckej realizácie. Tento žáner láka nejaponských tvorcov od prvých prienikov haiku napríklad na americký kontinent (najmä v čase tzv. Beat generation v 50. – 60. rokoch 20. stor.) a Európy (aj zásluhou teoretických prác anglického spisovateľa a znalca japonskej kultúry R. H. Blytha). Literárny vývin však ukazuje, že sa s touto formou narábalo pomerne voľne a zároveň špecificky vzhľadom na jednotlivé národné, ale i autorské preferencie. Vhodným príkladom je práve populárne haiku beatnickeho autorka Jacka Kerouaca, ktorý tvoril tzv. západný typ haiku, vniesol do žánru svoj autorský naturel (napríklad zdôraznil subjekt básne) a uvoľnil prísnu formu (napríklad počet slabík). Zachoval však duchovnú podstatu tohto žánru. Práve silná duchovná tradícia (v Japonsku spojená so zenbudhizmom, taoizmom a šintoizmom) ponúka domáce variácie zo strany inej duchovnej kultúry.

V slovenskom literárnom prostredí vznikajú mnohé haiku s kresťanským podložím (Peter Repka, Matúš Nižňanský, Dana Podracká a iní) alebo bez konkrétneho religiózneho názoru, ale s dôrazom na etický rozmer danej básne. Haiku do slovenského literárneho prostredia výraznejšie preniklo okolo roku 1989, najprv len opatrne prostredníctvom časopiseckých pokusov či ojedinelých krátkych básní ako nepatrnej súčasti zbierok, neskôr cielene v podobe samostatných zbierok (M. Tatár: *Takéto haiku*, 2005; J. Štrasser: *Hahaiku*, 2007; I. Kadlečík: *Matka všetkých slov*, 2008; D. Hevier: *Luna na niti*, 2014; S. Chrobákova Repar: *Fabrika na porcelán*, 2014 a ďalšie). Dnes sa tvorbe slovenského haiku venujú mnohí známi a menej známi

básnici a poetky, okrem spomínaných k nim patria napríklad: M. Bartoš, P. Horta, V. Suchý, M. Haugová, R. Jurolek, A. Ondrejkova, I. Štrpka, J. Zambor, K. Chmel, D. Bojnanská, J. Tatár, Ivan Čičmanec a iní. O popularizáciu haiku sa autorsky, prekladateľsky a vydavateľsky zaslúžili najmä I. Hochel, S. Chrobákova Repar, R. Jurolek, J. Kuniak, O. Pastier a naposledy aj J. Zambor a F. Paulovič prekladom Bašoovych haiku. Záujem o tento krátky žáner stále stúpa, čoho dôkazom sú aj antológie slovenského haiku, ako aj nové zbierky haiku poézie, ktoré v ostatných rokoch vyšli (P. Hotra, M. Nižňanský, P. Repka, S. Repar, V. Suchý M. Daniš, M. Bartoš a iní). Na Slovensku vyšli zatiaľ dve antológie slovenského haiku: *Haiku, haiečku, haiku zeleny...* (2011, zost. O. Pastier), *Mávnutie krídel* (2011, zost. R. Jurolek a J. Kuniak). Aktuálne na príprave tretej antológie s názvom Tiché ihirská (Literárna bašta/ OZ Laputa) pracujú E. Urbanova a Dalfar. Slovensky variant je príznačný pomerne voľným prijímaním pravidiel, obvykle sa kladie doraz len na niektoré z nich (napr. na počet slabík, prírodné motívy, prítomný okamžik alebo na populárne karumi, ktoré sa často transformuje do podoby irónie, vtipnej pointy a pod.).

2.1 Komentár k pracovnému listu

Ako bolo uvedené vyššie, pracovný list môže byť použitý nielen ako súčasť vyučovacej hodiny, ale aj ako aktivita v školskom klube či dobrovoľná domáca úloha a pod. Návodov, ako pracovať s prezentovaným listom, je viacero a závisia aj od toho, či bude s listom pracovať učiteľ alebo „prostredník“, ktorým môže byť autorka listu alebo organizátor či organizátorka tvorivého krúžku.

Ak bude s listom pracovať učiteľ či učiteľka slovenského jazyka a literatúry, je na nich, aký zvolia postup. Jednu možnosť predstavuje úvodný výklad – vysvetliť žiakom čosi viac o umení haiku (poslúžiť môže stručné vysvetlenie pravidiel haiku, ktoré budem v prípade záujmu poskytovať aj učiteľom a učiteľkám, ktorí sa rozhodnú pracovný list v triede využiť). Úplne regulárny je však aj postup „in medias res“, pri ktorom učiteľ či učiteľka obídu úvodný výklad a spoľahnú sa len na informačnú časť listu, prípadne budú operatívne poskytovať svoju asistenciu pri tvorbe. Všetko, samozrejme, závisí aj od atmosféry v triede. Ak prejaví žiactvo záujem o tento typ poézie, môžu si napríklad spoločne s učiteľkou či učiteľom pohľadať ďalšie príklady haiku na internete a pod. Žiakom by mal byť ale venovaný dostatočný priestor na tvorbu, a to nielen časový, ale aj fyzický – vhodné je vziať ich mimo triedy, do exteriéru, prírody alebo pred školu, alebo im aspoň umožniť voľný pohyb po triede, aby sa mohli pozerať z okna a pod. V prípade, že vediem hodinu tvorivého vyučovania (napríklad na krúžku či

workshope) ja ako autorka pracovného listu (jeho idey a textovej zložky), snažím sa postupovať rovnako ako moju účastníci a účastníčky, t. j. vypĺňam list rovnako ako oni, stávam sa účastníčkou „kurzu“, rovnako idem s „kožou“ na trh, keď v závere hodiny spolu s nimi prezentujem svoje literárne pokusy.

Ako bolo naznačené v stručnom teoretickom úvode, v procese tvorby sa ukazuje možnosť orientácie na proces alebo produkt tvorby. Domnievam sa však, že v danom prípade je vhodná práve kombinácia oboch prístupov. Proces písania, ako ho uvádza Klimovič (schému citujem v podkapitole 1. 2.) – príprava, písanie konceptu, revidovanie, korektúra, publikácia – zodpovedá vyššie prezentovanému postupu tvorby haiku podľa pracovného listu. Prípravu zastupuje informačná časť (Obr. A) pracovného listu, s oporou o sprievodné komentáre učiteľa. Písanie konceptu a jeho revidovanie sa nachádza v ilustračnej časti (Obr. B1, B2 a B3), v ktorej poskytujem pisateľom a pisateľkám opakované možnosti svoje koncepty opravovať (prepočítať počet slabík, doplniť prítomný čas, vtipnú pointu a pod,). Korektúra je posledný (môže ísť aj o len myšlienkovú operáciu) krok predtým, ako prepíše hotové (napríklad najlepšie, podľa žiaka, učiteľky či publika najvydarenejšie) haiku na koniec ilustračnej časti, v ktorej je vytvorený špeciálny priestor na konečnú „publikáciu“ svojho umeleckého diela. Žánrový prístup realizujú žiaci a žiačky počas celého procesu tvorby, keďže je pracovný list takto vymedzený (aj pomenovaný) a neustále je v ňom prízvukovaná tvorba tohto špecifického (japonského) žánru.

2.2 Štruktúra pracovného listu: informačná (obrázok A), ilustračná (obrázok B1, B2, B3) a zážitková (obrázok C).

Obr. A

Pracovný list vznikol v rámci projektu Kto vie, nech učí. Mená detí a škôl nebudú v projekte zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašího Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka pracovného listu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

PRACOVNÝ LIST – HAIKU

(učíme sa tvorivo myslieť)

Meno: Trieda: Vek: Škola:

Informačná časť

HAIKU je básnička, ktorá má len tri riadky.
1 – 2 – 3

HAIKU vzniklo pred mnohými rokmi v Japonsku.

HAIKU hľadá svoju inšpiráciu v prírode.

HAIKU vždy vzniká TERAZ. HAIKU sa snaží chytiť prítomnosť.

HAIKU je síce krátka básnička, ale má prísne pravidlá, ktoré nezvládne každý.
Najlepší haiku básnici sa volajú HAIDŽINOVIA. Jedným z nich bol Macuo Bašó. Meno dostal podľa banánovníka (po japonsky bašó), ktorý mu rástol na záhrade. Bol učiteľom haiku a tvorcom jeho pravidiel. Jeho najznámejšie haiku je o žabe, ktorá skáče do rybníka. Celkom jednoduché!

Predstav si, že tým rybníkom je starý Bašó a tou žabou je napríklad myšlienka, ktorá mu práve skočila do hlavy.

Ten starý rybník!
Do vody skočí žaba –
v zátišine čľup

(preložil Ján Zambor)

Informačná časť (Obr. A) pozostáva zo stručných (a zjednodušených) informácií týkajúcich sa žánru haiku. Zvolila som jednoduchý spôsob vysvetľovania, ktorý je výrazne podporený vizuálnou stránkou listu – japonskí básnici v pozícii pozorovateľov a „zapisovateľov“ zážitkov. Dôležité je tiež grafické odstupňovanie textu, ktoré korešponduje so štruktúrou trojriadkovej básne. Celková vizuálna stránka pracovného listu (autorkou je ilustrátorka Radka Čabrádi Tvrdoňová) sa orientuje na detského príjemcu, je farebná, evokuje hravosť a radosť z tvorby.

Informácie sa týkajú dĺžky básne (počet riadkov), miesta vzniku (Japonsko), bližšie nekonkretizovaného času vzniku („pred mnohými rokmi“), témy (príroda) a zásadnej požiadavky haiku, prítomnosti, ktorú vyjadrujem aj za pomoci zvýraznenej príslovky (vezálkami napísané slovo „teraz“). V pracovnom liste neuvádzam všetky pravidlá haiku, zdôrazňujem však, že aj keď ide o krátku báseň, pozostáva z prísnych pravidiel. Neustále sa snažím pohybovať na osi jednoduchosť – náročnosť, vážnosť – hravosť, talent – vedomosť. Zámerom je, aby žiaci a žiačky pochopili, že básnické umenie často stojí práve na pomedzí tvorivosti a erudície.

V tejto časti tiež spomeniem pôvodcu pravidiel haiku a najvýznamnejšieho tvorcu tohto žánru. Zároveň uvádzam jeho najznámejšie haiku, ktoré má nespočetne veľa interpretácií. Jednu z nich stručne naznačujem obrazným prepojením mysle básnika a hladiny rybníka. Žabu pripodobňujem myšlienke, ktorá narušila pokojného Bašóa, a teda môžeme predpokladať, že sa stáva v živote básnika dôležitá (narušenie pokoja sa v tradícii Bašóových haiku interpretuje ako cesta k osvieteniu majstra).

Ostatné pravidlá haiku, ako napríklad *go-šiči-go* (klasický japonský rytmus, ktorý sa prekladá ako 5-7-5, t. j. päť slabík v prvom riadku, sedem v druhom a zase päť v treťom), *kiredži* (doslova slovo „rez“, ktoré sa u nás prekladá ako pauza v podobe pomlčky, čiarky a pod.) alebo *karumi* (ľahkosť, nadhľad, aj vážne témy sa podávajú s ľahkosťou), ako aj ďalších významných japonských haiku básnikov a poetku, spomínam v ilustračnej časti s oporou o konkrétne príklady. Zámerom bolo nezahltiť žiakov a žiačky veľkým počtom informácií, ktoré by ich odradili od následnej tvorby. Organizátor tvorivého cvičenia by ale mal byť pripravený zodpovedať prípadné otázky k pravidlám či bližšie vysvetliť doposiaľ uvedené fakty. Prikladám preto vysvetlenie hlavných pravidiel haiku, ako aj stručné naznačenie jeho duchovnej podstaty.

1. **Go-šiči-go**: klasický japonský slabičný rytmus, ktorý sa prekladá ako 5-7-5 (slabík). Haiku nadobudlo svoju podobu v 17, storočí, ale jeho vývin siaha ďaleko do minulosti, k žánrom tanka a renga, ktoré sa objavili už v najstarších japonských pamiatkach, v kronikách Kodžiki, Manjošú (okolo roku 712, 760). Spoločenská hra menom renga, tzv. radená báseň, pri ktorej jeden básnik napísal riadok s počtom sedemnásť slabík, ďalší pridal riadok so štrnástimi slabikami, tretí pridal opäť riadok so sedemnástimi slabikami, ktorý bol významovo spojený s prvými dvomi atď. Neskôr sa jeden z riadkov (hokku – doslova otvárací verš) osamostatnil a vzniklo haiku. (Porv. Aitken 1995, s. 18-19)
2. **Kiredži** alebo kireji: doslova slovo „rez", ktoré významovo preruší predošlú myšlienku, zároveň ju však zviaže s nasledujúcou, zvýrazní, zavŕši alebo iným spôsobom nasmeruje význam básne, je to tzv. rázna slabika, ktorá nás prinúti znížiť hlas, uvedomiť si predel a oddeliť subjekt od predikátu a objektu, čo prináša výraznú zmenu. Je ťažké nájsť podobnosti medzi kireji a veršovanými a logickými cezúrami európskej poézie, u nás sa najčastejšie realizuje v podobe pomlčky, čiarky či dvojbodky a pod. (Porov. Líman 1996. s. 8)
3. **Kigo**: tzv. sezónne slovo, ktoré situuje haiku do toho ktorého obdobia či jeho časti (skorá jeseň, koniec leta a pod.). Voľne by sme ho mohli pripodobniť k téme či hlavnému motívu básne. Dôležité je, čo toto „zaradenie" evokuje. Často ide o celkom presnú emóciu či atmosféru. Keď básnik spomenie nejakú rastlinu, názov pohoria či zviera, japonský čitateľ presne vie, aké pocity symbolizuje. Napr. májový dážď či sakury situujú báseň do jarnej nálady, naopak dvojfarebné kvety hagi či listy javoru paria jeseni, odchádzaniu. (Porov. Líman 1996, s. 8)
4. **Karumi**: nadhľad, ľahkosť, aj vážne témy sú podávané s ľahkosťou (Porov. Líman 1996, s. 8), ktorá je odstupom od seba, ale zároveň i krokom k sebe. V európskom ponímaní sa zvykne transformovať do podoby irónie či sebairónie. Často býva vyjadrené aj ako hravá pointa.
5. **Wabi** a **sabi**: estetické pojmy. Ide o pojmy, ktoré sa spájajú nielen s umeleckou literatúrou, ale tiež s inými druhmi japonských umení – výtvarným umením, kaligrafiou, ale i so zenovými záhradami či čajovým obradom. (Porov. Sniecikowska 2016, s. 51) Mohli by sme povedať, že *wabi* predstavuje akési uvedomenie si plynutia času, pominuteľnosti, Antonín Líman hovorí o „patine" (1996, s. 8). *Sabi* sa zvykne pripodobňovať k samote, mlčaniu, načúvaniu svojmu „ja" v tichosti a melancholickom odstupe. (Porov. Líman 1996, s. 8). Estetika, povedzme krása, ktorá z nich plynie sa nachádza niekde medzi subjektom a momentom, ktorý sa práve odohráva. Dôležité je si daný okamih uvedomiť, precitnúť.

6. **Šibumi**: zvykne sa prekladať ako horko-sladkosť života. (Porov. Líman 1996, s. 8)
7. **Hosomi**: čítame ho ako úzkosť, báseň má švih. Odvodzuje sa od diela Macuo Bašó, cestopisu s názvom *Oku no hosomiči* (Úzká cesta do vnútrozemia). Básnik v nej putuje na sever, ale vlastne najmä do vlastného vnútra. Cesta poznania je úzka ako povestné ucho ihly, ale za ňou sa odkrývajú nekonečné možnosti. Anglicky sa slovo prekladá ako slenderness (štíhlosť). (Porov. Líman 1996, s. 8).

V neposlednom rade sa k pravidlám haiku radí aj duchovná podstata tohto žánru. Najčastejšie sa ako jediný kľúč k interpretácii haiku berie práve zenový budhizmus. Tu však treba minimálne namietať, že haiku sa výrazne spája aj s inými duchovnými tradíciami, s taoizmom či šintoizmom. (Porov. Sniecikowska 2016, s. 39-47). Prestupy medzi tzv. zenom a haiku vidieť napríklad už v spomínanom dôraze na bezprostredný zážitok, na dôležitosť prítomného okamihu. Básnik sa pokúša pozorovať svet cez svoj subjekt, a tak sa priblížiť k jeho podstate, čím sa zároveň dostáva k svojej podstate. Inak povedané, básnik reflektuje svet prostredníctvom vlastného ja, aby dospel k pravde, presnejšie, k poetickej pravde (tzv. makoto). Japonskí autori objavili svoje tri dokonalé riadky, ktoré práve stačia, aby rovnako zmýšľajúci pochopili, že sa za nimi ukrýva celý vesmír (poznania). Najdokonalejšie haiku sa pripodobňujú k paradoxným hádankám zenového budhizmu, k budhistickému *Mu* či *Satori*, k stavu *samádhi* a pod. Všetky však spája akési „prebudenie sa“ pred skutočnosťou. (Porov. Barthes 1983). Práve tento okamih zachytáva slávne a prelomové haiku Macuo Bašó o žabe, ktoré uvádzam v pracovnom liste ako príklad. Robert Aitken pripomína dôležitosť zachovania výrazov (pri preklade Bašóových haiku) predstavujúcich akýsi náhly zvrat, precitnutie, ktoré je v strede zenovej triády „koncentrace, uvědomění, zosobnění“ (1995, s. 30).

Obr. B1

Pracovný list vznikol v rámci projektu Kto vie, nech učí. Mená detí a škôl nebudú v projekte zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka pracovného listu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Ilustračná časť (návody ako písať haiku)

Poď sa aj ty stať haidžinom! Ponúkam Ti jednoduchý návod – vyber si jednu zo 4 možností. (Môžeš skúsiť aj všetky, ak chceš)

1. Staň sa Prírodou.

Predstav si, že si PRÍRODA, a preto spoznávaš alebo opisuješ PRÍRODU, spoznávaš a opisuješ aj seba.

Napríklad si pri rieke a vidíš, ako slnko svieti na hladinu a vytvára rôzne obrázky – akoby tam zrazu plával drak.

Haidžin sa poteší, že vidí taký krásny obraz a pri pohľade naň si uvedomí, že aj on je jeho súčasťou. Stáva sa prírodou a stáva sa ňou v tejto chvíli. Je to práve on, kto si obrázok na hladine všimol, on kričí nahlas: „Aha, drak!“. Skús zapísať čo vidíš, napríklad takto: *„Slnko svieti na vodu a mne sa zdá, že na nej tancuje drak.“*
A teraz sa s vetou troška pohraj a rozdeľ ju do troch riadkov:

vidím nový svet
na vode drak
maliar slnko

HAIKU má tri riadky a má tiež presný počet slabík.
V Japonsku sa toto pravidlo volá *go-šiči-go* (5 – 7 – 5).
V prvom riadku má 5 slabík, v druhom 7 a v treťom zase 5. (Koľko je to spolu?)
Spočítajme slabiky:

Vi-dím no-vý svet (5 slabík, to sedí)
na vo-de drak (4 slabiky, ešte mi chýbajú 3 slabiky)
ma-liar sln-ko (4 slabiky, tu chýba jedna)

Skúsme básničku upraviť, aby sme sa čo najviac priblížili k počtu slabík v riadkoch: 5 – 7 – 5.
Napríklad takto:

vidím nový svet 5
na vodnej hladine drak 7
maliar slnko 4

V poslednom riadku mi stále chýba jedna slabika. Napadlo mi, že by som mohla napísať „maľuje“ namiesto „maliar“ a tak bude haiku dokonalé.
Sloveso "maľuje" je v prítomnom čase a to je dobre, lebo HAIKU zachytáva prítomnosť, a teda to, čo sa deje práve TU a TERAZ.

vidím nový svet
na vodnej hladine
maľuje slnko

Obr. B2

Pracovný list vznikol v rámci projektu Kto vie, nech učí. Mená detí a škôl nebudú v projekte zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka pracovného listu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou.
Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

Obr. B3

Pracovný list vznikol v rámci projektu Kto vie, nech učí. Mená detí a škôl nebudú v projekte zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka pracovného listu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Aj ženy skladali haiku. Toto veľmi staré je od Šiby Sonodžo. Napísala ho, keď sa cítila sama. Sedela pred domom a z nudy kreslila na melón. Zrazu si uvedomila, že jej niekto chýba, zatúžila pozrieť sa na ľudskú tvár.

Po niekom túžim –
sedím pri bráne a kreslím
obočie na melón

(z češtiny preložila E. U.)

Čo robíš ty, keď sa nudíš? Napríklad si na niečo spomínaš?

3. Staň sa spomienkou.

Spomeň si na niečo, čo si zažil. Napríklad na prechádzke vonku, alebo pri hre s kamarátmi. Opíš to celkom obyčajne. Jednoducho. Nemusíš povedať, že Ti bolo dobre alebo zle, HAIKU to povie za Teba. Takto jednoducho zapísal jeden svoj zážitok s priateľmi ďalší majster haiku – Kobajaši Issa:

Sedíme na tráve
opekáme huby
pozeráme na more

(z češtiny preložila E. U.)

Alebo si spomeň na to, čo si robil ráno. Ktoré ráno? Napríklad DNES. Môže to byť celkom obyčajná vec, ktorá sa každý deň opakuje. Každodennosť môže byť zaujímavá, keď ju zapíšeš.

Sem zapíš už hotové haiku, ktoré sa ti podarilo vymyslieť. Už TERAZ sa na ne tešíme.

Druhú časť pracovného listu som nazvala „ilustračná“ (Obr. B1, B2 a B3), pretože ilustruje, na základ niekoľkých príkladov, ako napísať haiku. Ide o návody, ktoré pracujú s tromi tematickými okruhmi.

Prvý z nich sa týka prírody, t. j. základného inšpiračného východiska daného žánru. Vychádzam z vlastnej tvorivej skúsenosti a pokúšam sa opísať postup, akým som k výslednej básni prišla. Ukazujem žiakom a žiačkam, že prvý bol zážitok, konkrétne pozorovanie vodnej hladiny a slnka, ktoré sa na nej odráža. Zapojením imaginácie sa obrazce, ktoré svetlo tvorilo, pripodobnili drakovi. Zámerne som zvolila východnú symboliku, drak ako??? Opakujem základné pravidlá žánru v procese tvorby, transformácie vety na verše s počtom slabík 5-7-5. Delenie slov na slabiky už žiaci prvého stupňa ovládajú, takže pre nich nebude táto „matematicko-lingvistická“ operácia problémom. Následne vyzývam aj žiakov a žiačky, ktorí držia v ruke pracovný list k tvorbe. Vediem s nimi fiktívny dialóg, v ktorom im pripomínam, že to oni sa stávajú prírodou (vecou, spomienkou), čím zvýrazňujem prirodzenú vlastnosť človeka paralelizovať svoje pocity prostredníctvom vecí a javov okolo. Dialóg predstavujú najmä pomocné otázky k charakteru prírody (veci, spomienky), a teda tvorcu samotného.

Obdobne postupujem aj v prípade návodu s podnázvom „Staň sa vecou“ a „Staň sa spomienkou“. Nezabúdam však zdôrazňovať, že haiku je spojené s prítomnosťou, preto uvádzam aj konkrétne príklady slovies v prézente, najmä v prípade spomienky na nejaký zážitok či udalosť a tiež frekventovane využívam príslovky ako „teraz“, „zrazu“ a pod. Pokúšam sa žiakov a žiačky učiť obrazne myslieť, keď im vysvetľujem, že nie je potrebné, aby vyslovili svoje pocity priamo („haiku to povie za teba“). Znova využívam najmä konkrétne príklady, tentokrát napríklad báseň Šiby Sonodžo, v ktorej poetka vyjadruje hlboký pocit osamelosti a túžby po prítomnosti blízkeho človeka. Oproti tomu zase haiku veľkého majstra Kobajašiho Issu zachytáva príjemnú atmosféru spoločného zážitku s priateľmi, ktorá však, ako každé pravé haiku, v sebe ukrýva aj záblesk smútku, vedomie pominuteľnosti, a to práve pri pohľade na more.

Žiakov a žiačky ale nabádam, aby tvorili haiku s oporou o svoju životnú realitu, obľúbené činnosti (bicyklovanie, hry, prechádzky, čítanie) a každodennú realitu (cesta do školy, písanie úloh a pod.). Jednoduchosť haiku je spojená práve s bežným, zdanlivo nezaujímavým, dianím, ktoré haiku povýši na dôležité chvíle, precitnutia či zastavenia sa v živote človeka.

Grafická stránka pracovného listu obsahuje okrem ilustrácií aj voľné riadky, ktoré usmerňujú žiakov a žiačky v písaniu. Zvolené tri riadky korešpondujú s požiadavkou „trojveršovej“, presnejšie trojriadkovej básne. Na konci ilustračnej časti ale ponechávam ešte extra plochu na „čistopis“, resp. na najlepšie básne, ktoré si sám (alebo pri spoločnej prezentácii) vyberie.

A napokon kladiem dôraz na neustále povzbudzovanie v tvorbe – chválim ich za možné nápady, motivujem k písaniu vyjadrením svojej nedočkavosti na nimi vymyslené haiku („Už teraz sa na ne teším!“) a tiež zdôrazňujem, že pravidlá možno narúšať („Ak sa ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, netráp sa!“). Podstatou je radosť z tvorby, nie mechanické napĺňanie formy.

Obr. C

Pracovný list vznikol v rámci projektu Kto vie, nech učí. Mená detí a škôl nebudú v projekte zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří stalelí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka pracovného listu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Zážitková časť (tento list je voľný a dobrovoľný – zober si ho a ak nejaké HAIKU napíšeš, dones ich pani učiteľke alebo pánovi učiteľovi)

4. Vyber sa za HAIKU do prírody.

Najlepšie sa HAIKU píše v prírode, stačí, keď sa rozhliadneš okolo seba a slová ti samé naskáču do troch riadkov. Čo vidíš? Je ten predmet v pohybe? Akej je farby? Páči sa ti? Vyvolal v tebe spomienku na niečo? Potešil ťa? Nahneval? Zahľaď sa na niečo veľmi pozorne a dlho. To, na čo sa pozeráš bude zrazu úplne čímsi iným – vďaka Tebe, vďaka tomu, že venuješ predmetu svoju pozornosť.
Zapíš všetky haiku, ktoré Ti napadli.

A napokon poslednú stranu pracovného listu tvorí zážitková časť (Obr. C), ktorá by mala byť len voľné vložená či priložená k pracovnému listu. Predstavuje dobrovoľnú domácu úlohu pre tých žiakov a tie žiačky, ktorým sa tvorivé úlohy páčili a chceli by v nich pokračovať aj mimo školy. Keďže haiku je umenie vyvierajúce z konkrétneho prítomného zážitku, je dobré si takýto záblesk okamihu hneď zapísať – voľný pracovný list bude preto slúžiť ako zápisníček pre haiku, ktoré „zažijú“ žiaci a žiačky mimo školy.

Zároveň je možné využiť (nielen) poslednú časť listu ako materiál do školy v prírode alebo pri špeciálnej hodine realizovanej v exteriéri.

Žiaci a žiačky sa môžu rozhodnúť, ktorý z uvedených návodov (Obr. A, Obr. B1, B2, B3 a Obr. C) im je najbližší a realizovať len niektorú jeho časť. Možno práve posledná (zážitková, mimoškolská) časť listu bude pre nich najprijateľnejšia, najmä v prípade žiakov, ktorí majú problém tvoriť v školskom prostredí a potrebujú viac pohodlnejšie a uvoľnenejšie podmienky ako im poskytuje „školská lavicu“.

3 Vyhodnotenie

Súčasťou vzdelávacieho materiálu sú aj prílohy, ktoré pozostávajú s niekoľkých skúšobných pokusov otestovať pracovný list na primárnom a nižšom sekundárnom vzdelávaní. Príloha č. 1 je výsledkom tvorby žiakov a žiačok na prvom stupni ZŠ v XY škole v banskobystrickom kraji. Pracovný list prezentovala žiakom pani učiteľka, s ktorou som predtým mala krátke strtenutia, aby som jej vysvetlila obsah a zámer didaktického materiálu, ako aj zodpovedala otázky týkajúce sa umenia haiku. Pani učiteľka prejavila záujem o danú tému a je potrebné dodať, ťe sama už mala základné vedomosti o tejto japonskej poézii. Navyše bolo z rozhovoru jasné, že nielen metódy, ale aj hodiny tvorivého písania sú v jej učiteľskom povolaní bežnou praxou. Sama sa na prácu s listom tešila, čo predznamenávalo jeho úspešnosť aj u jej žiakov. Po týždni sme sa stretli a oznámila mi, že tvorivá hodina dopadla výborne, žiaci boli nadšení a tvorili aj ďalšie haiku – už mimo návodov a pracovného listu. Mimoriadne oceňujem nápad pani učiteľky vziať pracovný list na branné cvičenie, keď počas voľného programu v prírode navrhla jeho vypĺňanie ako možnú aktivitu.

Príloha č. 2 obsahuje vyplnené pracovné listy žiakmi a žiačkami ôsmej triedy ZŠ, taktiež v banskobystrickom kraji. Tentoraz som zvolila opačný postup a nepovedala som pani učiteľke k pracovnému listu žiadny komentár, len som ju poprosila o jeho distribúciu v triede. Po pár dňoch doniesla niekoľko listov vyplnených so slovami, že viacerých musela prehovárať, aby si pracovný list prečítali a skúsili ho vyplniť. Nakoniec sa to podarilo aspoň niekoľkým.

Príloha č. 3 obsahuje pracovné listy vyplnené žiačkami siedmej triedy, s ktorými mávam pravidelne krúžok tvorivého písania. Na jednom zo stretnutí som im predstavila pracovný list HAIKU.

Nebudem hodnotiť úroveň vytvorených prác, keďže išlo o testovaciu vzorku. Zásadným zistením bol pre mňa fakt, že dôležité je samotné predstavenie didaktického materiálu, motivačná fáza, v ktorej žiakom vytvoríme primerané podmienky na to, aby sa tvorivosti otvorili. V inom prípade sa stane, že budú prezentovaný pracovný list vnímať len ako úlohu navyše, bez ohľadu na jeho atraktívnosť. Nevylučujem kvalitné výsledky v oboch prípadoch – zámerom ale nie je vyhľadať talenty, ale podporiť tvorivé myslenie v škole.

Zoznam bibliografických odkazov

AITKEN, R.: Vlna zenu. Bašó, haiku a zen. Praha : Pragma, 1995. 182 s.

BARTHES, R.: Empire of signs. New York : Hill and Wang, 1983. 110 s.

ELIAŠOVÁ, V.: Vymedzenie pojmu tvorivé písanie pre cudzojazyčnú výučbu. In: Zborník zo Sympózia o tvorivom písaní. Bratislava: MPC Bratislavského kraja, 2006, s. 41 – 42.

FIŠER, Z.: Tvůrčí psaní : malá učebnice technik tvůrčího psaní. Brno : Paido - edice pedagogické literatury, 2001. 164 s.

GERMUŠKOVÁ, M.: Literárny text v didaktickej komunikácii. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ, 1995, 119 s.

GRUPAČ, M.: EFEKTÍVNE A TVORIVÉ PÍSANIE II. (Metóda tvorivej sebareflexie, vytvárania komunikačných platforiem a literárnej kompetencie). 2015. Dostupné na: https://fhv.uniza.sk/mkd_revue/04_2015/04_2015_grupac.pdf

KLIMOVIČ, M.: Tvorivé písanie v mladšom školskom veku .Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2010, 172 s.

LÍMAN A.: Úvod. In Pár much a já. Praha : Dharmagaia, 1996. 120 s. ISBN 80-85905-10-8.

PAVLOVIČOVÁ, K.: Nejasnosti okolo veľkomoravského staroslovienskeho Proglasu. In: Slovenská literatúra, roč. 62, č. 3 (2015), s. 165-189.

PRŠOVÁ, E.: Literárny text v komunikačno-zážitkovom vyučovaní. Banská Bystrica: FF UMB, 2015. 121 s.

SNIECIKOWSKA, B.: Haiku po polsku. Genologia w perspektywie transkultorowej. Torún: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016, s. 51.

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM. Dostupný na: https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/

TUREK, I.: Didaktika 1, Bratislava: IURA EDITION , 2010. 598 s.

Príloha č. 1

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

PRACOVNÝ LIST – HAIKU

(učíme sa tvorivo myslieť)

Meno: [redacted] Trieda: 4. A. Vek: 10, 9, 10 Škola: [redacted]

Informačná časť

HAIKU je básnička, ktorá má len tri riadky.
1 – 2 – 3

HAIKU vzniklo pred mnohými rokmi v Japonsku.

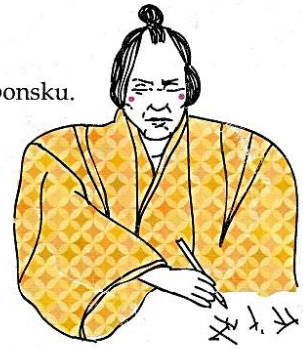

HAIKU hľadá svoju inšpiráciu v prírode.

HAIKU vždy vzniká TERAZ. HAIKU sa snaží chytiť prítomnosť.

HAIKU je síce krátka básnička, ale má prísne pravidlá, ktoré nezvládne každý.
Najlepší haiku básnici sa volajú HAIDŽINOVIA. Jedným z nich bol Macuo Bašó. Meno dostal podľa banánovníka (po japonsky bašó), ktorý mu rástol na záhrade. Bol učiteľom haiku a tvorcom jeho pravidiel. Jeho najznámejšie haiku je o žabe, ktorá skáče do rybníka. Celkom jednoduché!

Predstav si, že tým rybníkom je starý Bašó a tou žabou je napríklad myšlienka, ktorá mu práve skočila do hlavy.

Ten starý rybník!
Do vody skočí žaba –
v zátišine čľup

(preložil Ján Zambor)

P

ý list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité
omné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí
onských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
a vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou. Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

Vtáky letia nad
parkom kde je dosť hniezd
pod modrým nebom

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Aj ženy skladali haiku. Toto veľmi staré je od Šiby Sonodžo. Napísala ho, keď sa cítila sama. Sedela pred domom a z nudy kreslila na melón. Zrazu si uvedomila, že jej niekto chýba, zatúžila pozrieť sa na ľudskú tvár.

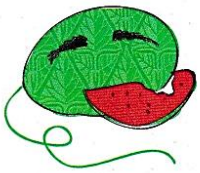

Po niekom túžim –
sedím pri bráne a kreslím
obočie na melón

(z češtiny preložila E. U.)

Čo robíš ty, keď sa nudíš? Napríklad si na niečo spomínaš?

3. Staň sa spomienkou.

Spomeň si na niečo, čo si zažil. Napríklad na prechádzke vonku, alebo pri hre s kamarátmi. Opíš to celkom obyčajne. Jednoducho. Nemusíš povedať, že Ti bolo dobre alebo zle, HAIKU to povie za Teba. Takto jednoducho zapísal jeden svoj zážitok s priateľmi ďalší majster haiku – Kobajaši Issa:

Sedíme na tráve
opekáme huby
pozeráme na more

(z češtiny preložila E. U.)

Alebo si spomeň na to, čo si robil ráno. Ktoré ráno? Napríklad DNES. Môže to byť celkom obyčajná vec, ktorá sa každý deň opakuje. Každodennosť môže byť zaujímavá, keď ju zapíšeš.

Sem zapíš už hotové haiku, ktoré sa ti podarilo vymyslieť. Už TERAZ sa na ne tešíme.

V dlhej tráve
svetielko žiari pre nás
svätý Ján je dnes

Príjemný vánok
rozhojdáva púpavy
sedí na nich čmeľ

lienka lieta dnes
pod sebou vidí ruže
čo kvitnú na jar

Slnko maľuje
strom sa farbí do žlta
jeseň už prišla

Slnko zapadá
mesiačik zas vychádza
prichádza večer

Vidím oblaky
vetríček ich poháňa
sú krásne biele

ný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité
mné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí
onských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
a vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Zážitková časť (tento list je voľný a dobrovoľný – zober si ho a ak nejaké HAIKU napíšeš, dones ich pani učiteľke alebo pánovi učiteľovi)

4. Vyber sa za HAIKU do prírody.

Najlepšie sa HAIKU píše v prírode, stačí, keď sa rozhliadneš okolo seba a slová ti samé naskáču do troch riadkov. Čo vidíš? Je ten predmet v pohybe? Akej je farby? Páči sa ti? Vyvolal v tebe spomienku na niečo? Potešil ťa? Nahneval? Zahľaď sa na niečo veľmi pozorne a dlho. To, na čo sa pozeráš bude zrazu úplne čímsi iným – vďaka Tebe, vďaka tomu, že venuješ predmetu svoju pozornosť.
Zapíš všetky haiku, ktoré Ti napadli.

Vtáky lietajú
nad hlavou dážďovníky
krásne spievajú

Pasú sa ovce
na zelenej trávičke
majú skvelý deň

Strom krásny vidím
lipa na kopci stojí
na oblohe vták

Sedím pod stromom
robí mi skvelý tieň
cítim sa dobre

Vietor tancuje
o lipu sa opiera
veje ponad les

Zelenie sa strom
margarétky rozkvitli
príroda je fajn

Listy padajú
jemný vánok ich hojdá
kvety voňajú

Sme pod jabloňo
pod jabloňou hojda
pod ňou mravce

Nad nami je dub
sova ukrýva sa v ňom
na vrabca číha

Príjemný zvuk vč
mi robí veľkú rado
páči sa mi to

ný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použ
mné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tři stal
nských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašího Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
afika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou. Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, p ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) HAIKU sa deje teraz.

príjemný vánok
rozhojdáva púpavy
sedí na nich čmeľ

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať here alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred poin tou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodko čiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarát- mi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

ý list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité
omné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí
onských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
a vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou. Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

Vtáky letia nad
parkom kde je dosť hniezd
pod modrým nebom

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

Príloha č. 2

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašího Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

PRACOVNÝ LIST – HAIKU

(učíme sa tvorivo myslieť)

Meno: [redacted] Trieda: 7.A Vek: 13 Škola: [redacted]

Informačná časť

HAIKU je básnička, ktorá má len tri riadky.
1 – 2 – 3

HAIKU vzniklo pred mnohými rokmi v Japonsku.

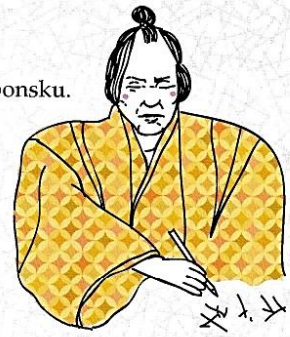

HAIKU hľadá svoju inšpiráciu v prírode.

HAIKU vždy vzniká TERAZ. HAIKU sa snaží chytiť prítomnosť.

HAIKU je síce krátka básnička, ale má prísne pravidlá, ktoré nezvládne každý.
Najlepší haiku básnici sa volajú HAIDŽINOVIA. Jedným z nich bol Macuo Bašó. Meno dostal podľa banánovníka (po japonsky bašó), ktorý mu rástol na záhrade. Bol učiteľom haiku a tvorcom jeho pravidiel. Jeho najznámejšie haiku je o žabe, ktorá skáče do rybníka. Celkom jednoduché!

Predstav si, že tým rybníkom je starý Bašó a tou žabou je napríklad myšlienka, ktorá mu práve skočila do hlavy.

Ten starý rybník!
Do vody skočí žaba –
v zátišine čľup

(preložil Ján Zambor)

[redacted]

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

PRACOVNÝ LIST – HAIKU

(učíme sa tvorivo myslieť)

Meno: Viktor [redacted] Trieda: VIII Vek: 16 Škola: [redacted]

Informačná časť

HAIKU je básnička, ktorá má len tri riadky.
1 – 2 – 3

HAIKU vzniklo pred mnohými rokmi v Japonsku.

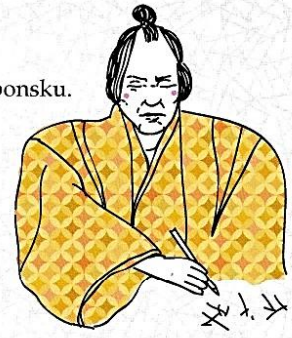

HAIKU hľadá svoju inšpiráciu v prírode.

HAIKU vždy vzniká TERAZ. HAIKU sa snaží chytiť prítomnosť.

HAIKU je síce krátka básnička, ale má prísne pravidlá, ktoré nezvládne každý.
Najlepší haiku básnici sa volajú HAIDŽINOVIA. Jedným z nich bol Macuo Bašó. Meno dostal podľa banánovníka (po japonsky bašó), ktorý mu rástol na záhrade. Bol učiteľom haiku a tvorcom jeho pravidiel. Jeho najznámejšie haiku je o žabe, ktorá skáče do rybníka. Celkom jednoduché!

Predstav si, že tým rybníkom je starý Bašó a tou žabou je napríklad myšlienka, ktorá mu práve skočila do hlavy.

Ten starý rybník!
Do vody skočí žaba –
v zátišine čľup

(preložil Ján Zambor)

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

PRACOVNÝ LIST – HAIKU

(učíme sa tvorivo myslieť)

Meno: Katarína [redacted] Trieda: 7. A. Vek: 13 Škola: [redacted]

Informačná časť

HAIKU je básnička, ktorá má len tri riadky.
1 – 2 – 3

HAIKU vzniklo pred mnohými rokmi v Japonsku.

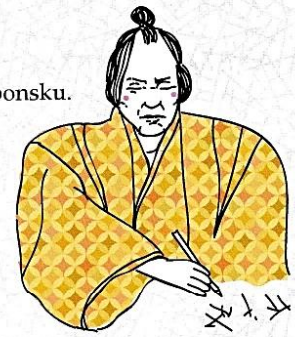

HAIKU hľadá svoju inšpiráciu v prírode.

HAIKU vždy vzniká TERAZ. HAIKU sa snaží chytiť prítomnosť.

HAIKU je síce krátka básnička, ale má prísne pravidlá, ktoré nezvládne každý.
Najlepší haiku básnici sa volajú HAIDŽINOVIA. Jedným z nich bol Macuo Bašó. Meno dostal podľa banánovníka (po japonsky bašó), ktorý mu rástol na záhrade. Bol učiteľom haiku a tvorcom jeho pravidiel. Jeho najznámejšie haiku je o žabe, ktorá skáče do rybníka. Celkom jednoduché!

Predstav si, že tým rybníkom je starý Bašó a tou žabou je napríklad myšlienka, ktorá mu práve skočila do hlavy.

Ten starý rybník!
Do vody skočí žaba –
v zátišine čľup

(preložil Ján Zambor)

ný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste bol
mné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze th
ských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
yplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
fika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Aj ženy skladali haiku. Toto veľmi staré je od Šiby Sonodžo. Napísala ho, keď sa cítila sama. Sedela pred domom a z nudy kreslila na melón. Zrazu si uvedomila, že jej niekto chýba, zatúžila pozrieť sa na ľudskú tvár.

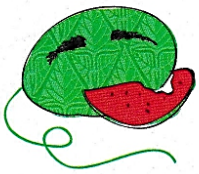

Po niekom túžim –
sedím pri bráne a kreslím
obočie na melón

(z češtiny preložila E. U.)

Čo robíš ty, keď sa nudíš? Napríklad si na niečo spomínaš?

3. Staň sa spomienkou.

Spomeň si na niečo, čo si zažil. Napríklad na prechádzke vonku, alebo pri hre s kamarátmi. Opíš to celkom obyčajne. Jednoducho. Nemusíš povedať, že Ti bolo dobre alebo zle, HAIKU to povie za Teba. Takto jednoducho zapísal jeden svoj zážitok s priateľmi ďalší majster haiku – Kobajaši Issa:

Sedíme na tráve
opekáme huby
pozeráme na more

(z češtiny preložila E. U.)

Alebo si spomeň na to, čo si robil ráno. Ktoré ráno? Napríklad DNES. Môže to byť celkom obyčajná vec, ktorá sa každý deň opakuje. Každodennosť môže byť zaujímavá, keď ju zapíšeš.

Sem zapíš už hotové haiku, ktoré sa ti podarilo vymyslieť. Už TERAZ sa na ne tešíme.

Ranné vstávanie
obliečenie a bunda
dáždnik a zima.

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašō: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Zážitková časť (tento list je voľný a dobrovoľný – zober si ho a ak nejaké HAIKU napíšeš, dones ich pani učiteľke alebo pánovi učiteľovi)

4. Vyber sa za HAIKU do prírody.

Najlepšie sa HAIKU píše v prírode, stačí, keď sa rozhliadneš okolo seba a slová ti samé naskáču do troch riadkov. Čo vidíš? Je ten predmet v pohybe? Akej je farby? Páči sa ti? Vyvolal v tebe spomienku na niečo? Potešil ťa? Nahneval? Zahľaď sa na niečo veľmi pozorne a dlho. To, na čo sa pozeráš bude zrazu úplne čímsi iným – vďaka Tebe, vďaka tomu, že venuješ predmetu svoju pozornosť.
Zapíš všetky haiku, ktoré Ti napadli.

Strom sa kolíše (5)
Vietor mi odfúkol psa (7)
vietor vrát mi to (5)

ovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité
romné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašō: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí
ponských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou.
Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

vidím hrnčiarku (go-5)
aká je tvár nádherná (šiši-7)
nádherná (go-5)

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

počujem hrať (5)
ja tancujem v posteli – (7)
a usnem sa! (5)

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

kniha je hrubá (5)
pohládila som knihu (7)
kniha skoncov (5)

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

mobil ma lákal (5)
preč mi hrať nedá – (7)
vypadni mobil (5)

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

hrachy čakajú (5)
musím robiť úlohy – (7)
padajte hrachy! (5)

Príloha č. 3

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité skromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou.
Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Dom a v ňom diera
Ukrýva sa v ňom duša
a zase diera

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Vonku prší dážď
a mňa zakrýva strana
zas ju vtrhnem

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

Pracovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Aj ženy skladali haiku. Toto veľmi staré je od Šiby Sonodžo. Napísala ho, keď sa cítila sama. Sedela pred domom a z nudy kreslila na melón. Zrazu si uvedomila, že jej niekto chýba, zatúžila pozrieť sa na ľudskú tvár.

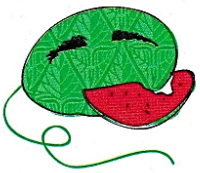

Po niekom túžim –
sedím pri bráne a kreslím
obočie na melón

(z češtiny preložila E. U.)

Čo robíš ty, keď sa nudíš? Napríklad si na niečo spomínaš?

3. Staň sa spomienkou.

Spomeň si na niečo, čo si zažil. Napríklad na prechádzke vonku, alebo pri hre s kamarátmi. Opíš to celkom obyčajne. Jednoducho. Nemusíš povedať, že Ti bolo dobre alebo zle, HAIKU to povie za Teba. Takto jednoducho zapísal jeden svoj zážitok s priateľmi ďalší majster haiku – Kobajaši Issa:

Sedíme na tráve
opekáme huby
pozeráme na more

(z češtiny preložila E. U.)

Alebo si spomeň na to, čo si robil ráno. Ktoré ráno? Napríklad DNES. Môže to byť celkom obyčajná vec, ktorá sa každý deň opakuje. Každodennosť môže byť zaujímavá, keď ju zapíšeš.

Sem zapíš už hotové haiku, ktoré sa ti podarilo vymyslieť. Už TERAZ sa na ne tešíme.

Oboce mi zvonia
ozývajú sa lesom
v mužlinkach smätok.

Stojí pasne tu
z dreva vyrezaný
a akurát malý.

.ý list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom l.
.nné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výb
.ských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
rafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou. Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) HAIKU sa deje teraz.

Vonku prší dážď
Kvapky vysia na okne
počujem cvik strán

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Bezpečné miesto, Kráčam po ceste
schovávam sa v knihách, v topánkach mám skalky
prikrytá stranou. cesta je dlhá

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

…ovný list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité súkromné haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí japonských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
Za vyplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
Grafika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou.
Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

som na Poniažach
všetko prekrasne voňia 7
živí veľký strom 5

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Vonku prší dážď
Hmla pohltila stromy –
už ich nevidím

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

Opustený domček Ktorý nikdy nieje sám.

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

Ukrytý domček
Navždy opustený –
No nikdy nie sám.

list vznikol s cieľom didaktického výskumu a bude použitý v publikácii. Mená detí a škôl nebudú v práci zverejnené. V pracovnom liste boli použité né haiku autorky projektu a haiku z knihy Macuo Bašó: Haiku. 2019. Kordíky: Skalná ruža.; Antonín Líman (ed.): Chrám plný květů. Výber ze tří staletí ských haiku. 2011. Praha: DharmaGaia. Antonín Líman (ed.): Boží človek Issa. Výber z haiku Kobajašiho Issy. 2006. Brno: DharmaGaia.
yplnenie veľmi pekne ďakuje autorka projektu: Eva Urbanová.
fika a ilustrácie: Radka Čabrádi Tvrdoňová.

Teraz to skús ty. Čo sa deje TERAZ u Teba? Postupuj podľa návodu a STAŇ sa prírodou.
Zapíš čo vidíš (ak práve sedíš v škole, spomeň si na niečo, čo si videl na prechádzke alebo pred domom, po ceste do školy a pod. Nezabudni ale použiť prítomný čas (idem, skáčem, bežím, vidím, smejem a pod.) – HAIKU sa deje teraz.

Vonku prší dážď
na papieri dve čiary
niť na nebové

Ešte uprav počet slabík a skús sa so slovíčkami pohrať. Ak sa Ti nepodarí dosiahnuť presný počet slabík, NETRÁP SA! Zameraj sa na iné pravidlá HAIKU. Napríklad na tzv. *kiredži*. Voľne by sme ho mohli preložiť ako pauza. Vieš čo je dramatická pauza? Je to taký dlhý nádych v divadle, keď sa chystá povedať herec alebo herečka čosi dôležité. Alebo aj vtipné. HAIKU môže byť aj vtipné (pravidlo *karumi*). Ticho pred pointou môžeš vyznačiť dlhou pomlčkou – ako ja v tejto vete. Alebo použi dvojbodku, bodku, čiarku, bodkočiarku.

Skús aj čosi iné – HAIKU môže byť aj o tvojej každodennej prítomnosti.

2. Staň sa Vecou.

Veci, ktoré máme najbližšie okolo nás sú väčšinou tie, ktoré používame denne. Hovoria o tom, čo máme radi, akí sme, čo robíme. Tvoria našu každodennosť.

Ak máš napríklad pred sebou knihu, tak asi rád čítaš. Ak je tá kniha napríklad o zvieratách, určite máš rád zvieratá. Alebo ti tú knihu niekto daroval? Potom kniha hovorí o tom, že Ťa má niekto rád, a že aj ty ho máš rád. Máš len tri riadky, tak sa STAŇ tou vecou a opíš ju – čo teraz robí, koho sa týka, aká je?

~~Dlhý deň ma už nebavá pod domček v náhrade si nechám~~
~~tým dom mám ptáčí~~

Možno máš pred sebou papier a pero, lebo si píšeš domáce úlohy, ale skôr ako na ten papier sa pozeráš na čosi iné z okna. Napríklad na niečo, čo by si robil radšej, ako písal úlohy (Bicykloval sa? Išiel von s kamarátmi? Hral sa hry?). STAŇ sa tou vecou a opíš, čo máš na dosah ruky, ale nemôžeš sa s tým práve hrať. Môžeš teda skúsiť napísať haiku.

~~Deň sa už kráti~~ Kráčam popred dom
vidno dnu a mešiac
počkám na ráno

Ešte uprav počet slabík (5 – 7 – 5). Pohraj sa so slovíčkami, pridaj pauzu alebo čosi vtipné. Daj si pozor, aby boli slovesá v prítomnom čase.

ISBN 978-80-561-1055-3